

Lite risk och mycket konsensus

BOKANMÄLAN

I *Världens verkliga tillstånd* (2001) var Björn Lomborg skeptisk till mycket, bl a huruvida klimatförändringar egentligen är ett problem. Sedan dess har han, i likhet med många andra, insett att den globala uppvärmningen utan tvekan äger rum och att den kommer att påverka oss en hel del. Sin skepsis har han emellertid kvar, i synnerhet gentemot Kyotoavtalet, och han vill i *Cool it* lyfta fram andra sätt att handskas med stigande koncentrationer av växthusgaser.

Kyotoprotokollet är ett på många sätt problematiskt dokument som eventuellt gör mer skada än nytta. Detta hör man sällan talas om i den allmänna debatten och i den meningen är Lomborg ett välkommet tillskott. Han svär lite i kyrkan och ifrågasätter vedertagna sanningar, vilket behövs i klimatdebatten – som ofta för tankarna till en religiös snarare än vetenskaplig diskurs. Man kan ifrågasätta Lomborgs övertygelse att subventioner till forskning för att få fram ny relevant teknik är helt fri från incitamentsproblem, men det är svårt att inte hålla med om att lösningen på klimatfrågan ligger i ny teknik.

Men boken är skriven i en aggressiv ton och man får ofta intrycket av att klimatdebatten är en enda stor konspiration, där Lomborg är den ende sanningssägaren. Till detta ska läggas en bitvis oelegan, på sina ställen helt felaktig, översättning samt en korrekturläsning som lämnar mycket övrigt att önska, vilket sammantaget gör *Cool it* till tålamsodsprövande läsning.

Tittar man mer i detalj på Lomborgs argumentation upptäcker man en del

tveksamheter. Först och främst undviker han att diskutera risk och osäkerhet på ett sätt som inte riktigt anstår en fd professor i statistik. Osäkerheten är stor vad gäller socioekonomiska såväl som naturvetenskapliga processer i den långa kedjan från växthusgasutsläpp till skadeverkningar på grund av ett förändrat klimat, vilket är allmänt känt och helt okontroversiellt bland klimatforskare (för att tala med Lomborg). De siffror som används i boken, t ex vad gäller temperaturhöjning eller värdet på olika skadeverkningar, är i stort sett enbart medelvärden. Uttryck som "troligen" och "med största sannolikhet" används hela tiden, men ofta påstås helt enkelt att "med Kyotoprotokollet i ryggen kan vi under det kommande århundradet förhindra att 140 000 människor dör i malaria" (s 102), för att ta ett exempel. Menar Lomborg att osäkerheten är oviktig och att vi kan nöja oss med att beakta de mest troliga utfallen när vi formulerar framtidens klimatpolitik? En sådan inställning går stick i stäv med ett nationalekonomiskt förhållnings-sätt. Många klimatakonomer skulle hålla med om att en av de stora utmaningarna med att utforma en bra klimatpolitik är att hantera risken för osannolika men ytterst skadliga utfall. Exempel på detta vore att Västantarktis lossnar och glider ut i havet, vilket skulle höja havsytan med flera meter väldigt snabbt, eller att hela ekosystem rubbas, vilket skulle kunna få långtgående konsekvenser som vi inte alls kan förutsäga i dag. Kanske anser Lomborg att en ingående diskussion om sannolikhetsfördelningar och riskaversion vore för teknisk för en populärvetenskaplig bok? Möjligen, men att som Lomborg sopa hela osäkerhetsproblematiken under mattan är inte en lösning.

Vidare används Copenhagen Consensus för att föra fram argumentationen på många ställen i boken. Copenha-

Björn Lomborg: *Cool it. Den skeptiska miljövännens guide till den globala uppvärmningen* (övers Leif Mutén), SNS Förlag, 2007, 223 sidor, ISBN 978-91-85695-29-4.

gen Consensus, ett projekt vid Copenhagen Business School lett av Lomborg, går ut på att rangordna ett antal åtgärder för att tackla globala problem såsom svält, malaria, HIV, vattenbrist och klimatförändringar. En långtgående kritik hör inte hemma här, men eftersom dessa idéer spelar en viss roll i boken vill jag ifrågasätta ett par av utgångspunkterna bakom detta konsensusprojekt.

För det första är själva grundpremisen för projektet följande: det finns ett antal globala problem och vi kan inte ta itu med alla på en gång, utan vi borde först koncentrera oss på det som är mest akut och där vi kan göra mest nytta, för att sedan gå vidare och beta av listan. Vid första anblicken låter detta rimligt, men stämmer det verkligen? Verkar det inte mer sannolikt att det optimala vore att göra just lite av varje? Med standardtaganden om hur kostnads- och nyttofunktioner ser ut i de aktuella fallen kommer man till en sådan slutsats. Varför har Lomborg, som vanligtvis brukar förespråka ett nationalekonomiskt tänkesätt, där vi intresserar oss för kostnad och nytta på marginalen, bestämt sig för att i den här frågan är det antingen eller som gäller?

Min andra invändning gäller hur klimatförändringarna jämförs med utvecklingsproblem som malaria, HIV och undernäring. Även om marknadsmisslyckanden är en del av förklaringen bakom dessa problem, i form av t ex bristande information och underutvecklade kapitalmarknader, så är de inte enkla externalitetsproblem. Det är däremot klimatproblematiken: din egen konsumtion av fossila bränslen medför en samhällelig kostnad som inte internaliseras och därför behöver vi höja priset på dessa bränslen så att det reflekterar den faktiska kostnaden. Vad den faktiska kostnaden är beror på hur vi värderar skadeverkningarna, vilket knappast är en lätt uppgift, men i princip är koldioxidutsläppen

bara en vanlig (om än global) externalitet som behöver internaliseras. Vad som är optimal politik med hänseende på klimatet har inget med malaria, HIV och undernäring att göra – annat än genom hur klimatet direkt påverkar dessa andra problemområden.

Cool it måste trots allt rekommenderas för alla som är intresserade av klimatfrågan – dels för att den anlägger ett annat perspektiv, vilket är uppfriskande i sig, men framförallt för att den innehåller en hel del relevant detaljkunskap. Lomborg har satt sig in i stora delar av den relaterade litteraturen och mycket av det han tar upp är klart värt att veta. Avsnitten om Golfströmmen respektive orkaner är viktiga i en populärvetenskaplig bok av det här slaget, särskilt eftersom dessa fenomen ofta dyker upp i alarmistisk journalistik utan att det finns några egentliga vetenskapliga belegg för att de skulle påverkas av klimatförändringarna. Översvämmade floder behandlas på ett bra sätt och likaså malarians utbredning globalt – här får vi lära oss att människor dog av malaria både i Storbritannien och i USA för inte särskilt länge sedan. Flera av Lomborgs analogier är användbara för att illustrera klimatproblematiken: exempelvis när han jämför med bilkörning och säger att om vi vill vara säkra på att ingen ska omkomma i trafiken så räcker det att vi sänker hastighetsgränsen till 8 km/h. Eller när han bemöter argumentet ”vi har teknologin” med att jo, vi har teknologin att åka till månen också, men vi gör det inte för det är för dyrt. När diskussionen rör sig mot arkitektur och stadsplanering blir det riktigt intressant. Ett av Lomborgs starkaste argument är att man borde bygga ljusa tak för att få ner temperaturen i städerna – ett i sanning innovativt och kostnadseffektivt förslag.

Mot slutet av boken går Lomborg in mer i detalj på hur klimatdebatten förs i

media och han beklagar att många i debatten, även forskare, inte berättar hela sanningen. Han exemplifierar med uttalanden från olika forskare, även sådana som varit centrala i arbetet bakom de Assessment Reports som publiceras av IPCC (Intergovernmental Panel on Climate Change), för att visa på att den sanna forskningen fått stå tillbaka och hur politiken blivit allt viktigare i klimatdebatten. Men Lomborg presenterar själv en onyanserad bild. Kanske menar han att den andra sidan fått tillräckligt med mediautrymme, och att hans uppgift här är att göra vad han kan för att återställa balansen? Två fel tar emellertid inte ut

varandra och i stället för detta konspirationsteoretiska inlägg hade jag hellre sett en ordentlig mediaanalys av varför politiken konkurrerar ut vetenskapen och gör så att resultat som inte passar in i den "rätta" bilden måste tystas ner. Men en sådan bok hade kanske inte fått samma mediala genomslag?

David von Below

Doktorand i nationalekonomi vid IIES, Stockholms universitet

REFERENSER

Lomborg, B (2001), *Världens verkliga tillstånd*, SNS Förlag, Stockholm.